

KIYINISH MADANIYATI

Sadullayeva Xonzoda Sanat qizi
Namangan muhandislik-qurilish instituti
Sanoatni axborotlashtirish fakulteti talabasi

ANNOTATSIYA

Kiyinish madaniyati va moda. Oliy ta'lim muassasalarida forma masalasi.

Kalit so'zlar: Kiyinish madaniyati, moda, estetika, forma.

Kiyinish madaniyati – insonning tashqi ko'rinishi, ma'naviy dunyosi, estetikasi, axloqiy sifatlari va salohiyatini ochib beradi. Kiyinish madaniyatiga bo'lgan qarash insonning go'zallik, nafosat, odob borasidagi ko'z qarashlarini ifoda etadigan omil hamdir. Shuni alohida ta'kidlab o'tish joizki, bugungi jadal rivojlanib borayotgan global davrda kiyimlar ham, kiyinishga bo'lgan e'tibor va talab ham o'zgarib bormoqda.

Yaxshi kiyinish ham o'ziga xos san'at hisoblanadi. Yaxshi did, avvalo, kiyimlarni bir-biriga moslab kiyishda namoyon bo'ladi. Moslab kiyilgan kiyim ma'lum sharoitga munosib, kishining mashg'uloti, voqea, muhit va shu kabilar bilan muvofiq, hamda vaqti va joyiga qarab bashang bo'lishi mumkin.

Kiyinish madaniyati deganda hamma odamning aqliga har xil fikrlar keladi. Kimlardir zamonaviy kiyinish desa, kimlardir milliy va yopiq uslubdagi kiyimlarni tushunadi. Avvalo, kiyinish madaniyati bu-nafaqat zamonaviy, balki urf-odatlarimiz qadriyatlarimizga mos kelishi kerak. Chunki biz-o'zbekimiz. O'z qadriyatlarimizni unutmasligimiz lozim. Axir, O'zbekiston dunyoga o'z qadriyatlari bilan mashhurdir.

Moda deganda muayyan ijtimoiy guruh, kishilar orasida ularning ta'biga, didiga mos kiyinish odatining ma'lum vaqtgacha urf bo'lishi tushuniladi. Moda liboslarning o'zgarishigina bo'lib qolmay, o'ziga xos estetik uslubni qidirib topish, yurish-turish tarzi, did va ichki madaniyatning namoyon bo'lishi hamdir. Moda uzoq tarixga ega. Ko'pgina mutaxassislar moda XIV asrda vujudga kelgan deb taxmin qiladilar. Turkiy xalqlar ayollarida asosiy bosh kiyim do'ppi, ro'mol, oyoq kiyimi mahsi, kavush, ich kiyim-ko'ylak, ust kiyim-kaltacha, kamzul, nimcha, chopon bo'lgan.

Yoshlarimizning moda ketidan ko'r-ko'rona quvishlari va yangi chiqqan tor, ochiq, kalta liboslarni moda deya e'tirof etishlari va bu turdagi kiyimlar, albatta, kiyilishi kerak deb fikrlashlari ayni haqiqat. Bu kiyimlarning o'zbekona madaniyatimizga mentalitetimizga xos emasligi haqida esa o'ylab ko'rishmayapti. Afsuski, men bugungi yigit – qizlarimizning kiyinish madaniyati haqida ijobiy fikr bildiri olmayman. Chunki bugun ko'cha kuyda, yevropaga taqlid qilib kiyinayotgan yoshlarimizda milliylikimiz aks etgan kiyimlar toboro kamayib bormoqda. Aslida kiyinish madaniyati ham o'zbekona madaniyatimizning ajralmas qismidir. Bu masalaning jiddiy tomoni shundaki, yuzaga kelayotgan ushbu muammo bugungi kunning muhim, dolzarb mavzusiga aylandi. Ko'pchilik yoshlarimiz yevropa uslubida kiyinmaslikni zamondan ortda qolish deb xisoblashmoqda. Bu fikrning mutlaqo noto'g'ri ekanligi haqida fikr yuritishmayapti .

Yevropa modasi deb urf bo'lgan bemani kiyimlarni kiyib o'zini bugunning zamonaviy yoshlari deb hisoblaydigan har bir yigit qiz qattiq adashadi va aksincha, ular o'zlarining ma'naviyati, tafakkuri va dunyo qarashi qanchalik sayoz ekanligini "zamonaviy" liboslari orqali namoyon etishmoqda. Aslida insonning madaniyatga xos kiyinish uslubi uning ma'naviy olami qanchalik boy ekanligini namoyon etuvchi muhim omil hisoblanadi. Shu o'rinda bir haqiqatni aytish o'rinli deb bilaman. Yigit qizlarimizning kiyinish madaniyatida ota-onalarning alohida o'rni bor. Tanasiga yopishib turuvchi yoki kalta va ochiq kiyimlarni o'z qizlariga olib berayotgan ayrim ota-onalar buning salbiy oqibatlarga olib kelishini bilisharmikan?! Afsuski, ota-onalar orasida qizlarining kiyinishiga befarq qaraydiganlar talaygina.

Kiyinish borasida nafaqat qizlarimiz balki yigitlarimiz ham tobora "zamonaviylashib" borishyapti. Har xil bema'ni yozuv va rasmlar tushirilgan futbolka, kalta shim va shippaklarda ko'chani to'ldirib yurishgani ayni haqiqat. Sigaret chekayotgan odamning surati tushirilgan yoki skelet rasmi solingan futbolkalarni kiyishga ishtiyoqmand o'zbek yigitlarimizning bu ishlari o'zbekona madaniyatimizga to'g'ri kelmasligini anglay olishmayapti. Tasavvur qilib ko'ring kalta shim yoki futbolka kiyib olgan ota yoki tor va ochiq libosga burkangan ona o'z farzandiga ibrat bo'lish o'rniga shu muhitda ulg'ayishi uchun zamin yaratayotgandek go'yo.

O'zbek dizaynerlari sifatli va bejirim kiyimlarni taklif etmas ekan, farzandlarimiz "yirtiq" kiyimlarga oshno bo'lib qolaveradi. Yoshlar ongli ravishda buni o'zlari inkor etmas ekan, barcha sa'y-harakatlarimiz besamar bo'lib qolishi hech gap emas. Kiyinish madaniyatini yo'lga qo'yish va samaraga erishish uchun esa, birinchi navbatda, o'zbek modasi rivojlanishi va taraqqiy etishi kerak.

Hozirgi kunda Oliy ta'lim dargohlarida ham kiyinish madaniyatiga katta e'tibor qaratilmoqda. Oliy ta'lim muassasalari mamlakat kelajagi uchun kadrlar yetkazib beruvchi maskanlardir. Ulardagi tartib-qoida tabiiyki, bu kadrlar sifatiga qaysidir ma'noda birinchi darajada ta'sir qiladi. OTMda kiyinish madaniyati ana shu axloq qoidalarining ajralmas qismidir.

Hulosa qilib aytganda, juda qat'iy bo'lmasa-da, ta'lim tizimi uchun forma kerak. Forma, tom ma'noda forma talabalar o'rtasida o'zaro "tenglik"ni ushlab turuvchi asosiy vosita deb hisoblanadi. Tasavvur qilib ko'raylik, agar forma bo'lmasa, hamma xohlagan kiyimida kelsa, bu avvalo, madaniyatga ham ta'sir ko'satmay qolmaydi. O'sha siyqasi chiqqan (ammo haqiqatga ancha yaqin) gaplar – qizlarning tor va kalta kiyimlari-yu, o'g'il bolalarning har xil futbolka yoki shortiklarda auditoriyalarga kirib kelishi – bu, anchagina achinarli holatga olib keluvchi asosiy sabab bo'lishi aniq.

Forma tartib belgisi bo'lganligi sababli talabalarga ular oliy o'quv yurti talabasi ekanligini eslatib turadi va ularni ma'lum darajada tartibga keltiradi. Ya'ni, forma bo'lmasa, hamma har xil kiyinishga harakat qiladi va bu tabaqalanishni ham keltirib chiqarishi mumkin.

Ammo forma uning bilimini yoki o'qishdagi o'rnini belgilab bermasligi lozim. Ko'p hollarda formasi yo'q talabalar darsda ko'p tanqidga duchor bo'ladi, bu esa talabaning o'sha kungi motivatsiyasi va psixologiyasiga salbiy ta'sir qilishi mumkin. Hozirgi kunda jahon standartlaridagi tajribani o'rganayotgan ekanmiz, chet eldagi forma borasidagi tartib-qoidalarni ham o'rganib, bu tajribani ham inobatga olish lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. <https://uzhurriyat.uz>
2. <https://saviya.uz>